

כשהאיש שהעניק כלים רוחניים
לאלפי נשמות, מצא את עצמו
מתמודד עם הניסיון הקשה מכולם

למרות לא נתתי

ר' אריה ניבין בסך הכל חלה בשפעת, כשפתאום התברר לו שהגוף שלו מארח את הסיוט של עולם הרפואה: חיידק עמיד לאנטיביוטיקה | הוא הגיע לשערי מוות ורגע לפני הסוף חווה שרשרת ניסים מופלאה שנראית כאילו נלקחה מספרי אגדות | כשהוא בריא ושלים, משחזר תלמידו הקרוב של הגאון רבי נח ויינברג זצ"ל **ואחד מגדולי המקרבים של הדור את הפרק המטלטל בחייו**

שרגא סימונס
צילום: באדיבות ארכיון שרגא שמעון

זה היה רגע אחרי החגים של שנת תשע"ד.

הרב אריה ניבין שכב בטיפול נמרץ, ונאבק בכל גופו בחיידק אלים וקטלני. מחלתו התחילה בשפעת חריפה שנמשכה שבועיים והובילה לכאבים עזים בליבו. לפני שהוא הספיק לקלוט מה קורה, הרגליים שלו התנפחו והתמלאו בעשרים ק"ג של מים. "התעוררתי בוקר אחד, והרגשתי כאילו כל הגוף שלי נמצא תחת מתקפה קשה", מספר הרב ניבין,

שליחות בין נשמות. עם תלמידים

שהוא מתרווח על כיסאו בספרייה התורנית רחבת הידיים שלו באשדוד, באחד מימי החורף האחרון. "המערכות שלי התחילו לקרוס והכליות שלי הפסיקו לעבוד. אושפזתי, אבל הרופאים לא הצליחו להניח את האצבע על הגורם. הם ערכו סדרת בדיקות ולבסוף גילו חיידק שלא מגיב לאנטי-ביוטיקה. מסתבר שהשפעת בה חליתי, בשילוב עם התרופות שלקחתי, החלישו את המערכת החיסונית שלי ואפשרו לחיידק להשתלט על גופי". החיידק הכריע לגמרי את ר' אריה, שכמה וכמה מערכות בגופו החלו לקרוס – הלב, הריאות, הכליות. הוא חובר לאינספור צינורות ומכשירים שעקבו אחר תפקודו והחזיקו אותו בחיים. בנוסף, מלבד יכולת-תנועה כלשהי בזרועות ובבהונות הרגליים, הוא שותק מהצוואר ומטה. "בשלב הזה

פנו הרופאים אל אשתי ואמרו לה: 'מצטערים, אך כבר לא נותר לנו מה לעשות יותר'. "הקב"ה העמיד אותי בניסיון האמונה הגדול מכולם – מעין 'רגע של רבי עקיבא', בו ניצבתי לבד מול מלאך המוות".

למזלו של ר' אריה, המוכר בקהילה החרדית בזכות עשרות שנות הדרכה ב'חבורות' של עבודת-המידות, עמדה לרשותו 'רשת ביטחון' של כלי עבודה תורניים, בעזרתם יכול היה לשמור על חיוניות, גבורה, אמונה ושמחה.

כעת הועמדו כל הרעיונות הגבוהים האלה במבחן. עקרונות מרוממים אותם למד מתוך ספרי הרמח"ל ובעלי המוסר שבו אליו באחת והציפו אותו, מיושמים כעת – אחד לאחד – בזמן אמת. התיאוריה תורגמה כעת למציאות.

"כבר בתחילת הדרך אמרה לי אשתי, שהדרך היחידה לעבור את הסיפור הזה היא להפקיד הכל בידי הקב"ה. התורה מצווה אותנו לאהוב את השם 'בכל נפשך', לכן עשיתי חשבון נפש מדוקדק, למעשה עברתי תהליך רגשי של אָבֵל – חשבתי על כל מה שחשוב ויקר לי בחיי ונפרד ממנו".

אני יושב עם ר' אריה הבריא בדירה האשדודית המאווררת, והתיאור שלו של המאורעות שהתרחשו לאורך שישה חודשים – מעיד עד כמה אמונתו הייתה אמיתית. אחרי ש'נאם את נאומי' במשך שנים ארוכות כל כך, ר' אריה התבקש כעת 'לעשות מעשה'.

"השם לקח ממני את הפרנסה שלי, לקח ממני את יכולת התנועה שלי, לקח ממני את תפקודי האיברים שלי. בנוסף, נאלצתי ליטול תרופות שפגעו בעירנות ובכושר החשיבה שלי. כל הבוקר שלי סבב סביב הישיבה על הכיסא. לא נשאר ממני דבר".

ר' אריה מספר כיצד ווארט מסוים קיבל אצלו משמעות חדשה:

"בסוף כל תפילה אנחנו אומרים את 'עלינו לשבח', בה אנחנו מדברים על 'ידעת היום', על הידע שמונח לנו בראש. ואחר אנו ממשיכים ואומרים, 'השבות אל לבבך', הצורך להפנים אותו בלב. הרגשתי אז, כיצד כל הרעיונות התורניים שהיו מונחים כל השנים אצלי בראש נחקקים כעת בתוכי ליבי".

בתוך כל הסאגה הרפואית המזעזעת הזו, הייתה מוטלת עדיין על ר' אריה האחריות לאשתו ול-14 ילדיו – שאחד מהם היה מאורס. עתידם של כל ילדי משפחת ניבין היה עתה תלוי ועומד. המפתח, התברר, היה התפילה. למזלו של ר' אריה, כחסיד פיטסבורג, הייתה לו גישה למשאבים רוחניים עצומים.

"הרבי מפיטסבורג הוא יהודי חם ואוהב במיוחד. אפשר לומר שהוא אימץ את המשפחה שלנו, וזו גם הסיבה בגללה עברנו לאשדוד. לכל אורך תקופת מחלתי, הרבי התקשר אלי לעיתים קרובות והיה

ולמות
לא נתני

אתה תצליח! עם הגאון רבי נח ויינברג

**"התחלתי לבכות
והזעקתי את
אשתי: 'בואי מהר!
בואי מהר!' היא
חשבה שמשהו
נורא קרה לי.
הזעקות שלי העירו
את כל הילדים
וכולם באו לחדר
במרוצה. הם עמדו
המומים, עדים לנס
בהתהוותו. הם
לא חשבו שהם
יראו את אביהם
צועד על רגליו"**

"איכשהו, הרבי הצליח להוציא אותי ממש משערי הגיהנום."

מוח ולב

פרק נוסף בסיפור התגוששותו של ר' אריה עם מלאך המוות היה, שלמרות שהחידק הקטלני נעלם אחרי חודשיים בבית החולים, גופו עדיין היה משותק בתשעים אחוזים, מהצוואר ומטה. ככל שעברו השבועות והתקדמו, נערכו שיפוצים בביתו והוקמה בו יחידה טיפולית. ר' אריה שוחרר מבית החולים.

"לילה אחד חלמתי חלום. בחלום חשבתי לעצמי: 'הגיע הזמן שתקום ותצעד על רגליך'. המחשבה הזו הייתה כל כך לא הגיונית, שהתחלתי לצחוק באמצע החלום. הצחוק הזה העיר אותי. והנה אני – בשעה שלוש לפנות בוקר – שוכב משותק ושוב אני 'שומע' את המחשבה: 'קום, תנסה!'"

"נעמדתי. למרות שלא הייתי מאוד יציב, הצלחתי ללכת! באותו רגע חייתי בכל רמ"ח ושס"ה שלי את ברכות השחר שאנו אומרים מדי בוקר, כשאנו מודים להשם הזוקף כפופים ומכין מצעדי גבר. אנחנו מקבלים את כל אלה כמובנים מאליהם, אך באותם רגעים הרגשתי כאילו 500,000 איש עומדים ומריעים לכבודי, מעודדים אותי להמשיך. "התחלתי לבכות והזעקתי את אשתי: 'בואי מהר! בואי מהר!' היא חשבה שמשהו נורא קרה לי. הזעקות שלי העירו את כל הילדים וכולם באו לחדר במרוצה. הם עמדו המומים, עדים לנס

מתפלל עלי. התייאשתי מכל סיכוי להירפא, אך הוא היה מעודד אותי לא לדאוג, שהכל יהיה בסדר. "יום אחד הרבי הגיע לבקר אותי בבית החולים. הייתי אז ממש בשערי מוות. הוא נטל את ידי, הביט עמוק אל תוך עיניי ואמר, 'אני מבטיח לך שתחיה. אני מבטיח לך. ועוד שלושה חודשים אתה תרקוד בחתונת בתך'."

מילותיו של הרבי הדהימו את ר' אריה. "זה היה כל כך רחוק מן המציאות, לחשוב שאשוב לצעוד על רגליי, ומי בכלל חשב שאחיה בעוד שלושה חודשים..." פריצת הדרך אירעה כעבור ימים אחדים ממש, בשעת ה'טיש' בליל שבת.

"הרבי לקח בידו תפוז והחל מתפלל בדבקות עצומה. אחר הוא קרא אליי את בני הבחור, מסר לידי את התפוז ואמר לו להביא אותו אל בית החולים מיד בצאת השבת."

ר' אריה אכל את התפוז, אבל – בשל מצבו האנוש – לא ייחס לכך משמעות רבה.

"ביום שני בבוקר, פקחתי את עיניי וראיתי את האחות בחדר הטיפול נמרץ מסתובבת סביבי נדהמת. 'חיסלנו אותנו! היא צעקה. 'זה פשוט נס! חיסלנו אותנו! לא הבנתי על מה היא מדברת. חשבתי שאולי הם הצליחו לעצור מחבל. 'החידק!' היא קראה. 'הוא נעלם לגמרי! הוא יצא מהמערכת בלי להותיר עקבות! זה נס!'"

ר' אריה נעצר, עוצם את עיניו וחי מחדש את האושר של אותו הרגע.

**הלמות
לא נתוני**

ולמות לא נתנו

– לחזק את התודעה הפנימית שלהם ולחיות נכון את הרגע.

במהלך הביקור שלנו, הציג בפנינו ר' אריה בסיפוק את מה שהוא מכנה 'ספינת החלל הווירי' טואלית' – מרכז תקשורת שאליו מתחברים חברי ה'חבורות', כדי ללמוד ולחלוק את רשמיהם ואת שאלותיהם בזמן אמת.

ה'חבורה' של ר' אריה מתבססת על תהליך בן 18 חודשים, בו מפתחים המשתתפים 'תוכנית חיים אישית' ובסיס של מודעות עצמית שעוזרת להם לזהות – בכל רגע נתון – את התפקיד הייחודי שלהם לאותו רגע.

"אנו מדגישים את השאלות: מי אני? מהו שורש הנשמה שלי? מהי משמעות החיים? מדוע ירדה הנשמה שלי לעולם? איך אני מממש את הפוטנציאל שלי?"

"כדי למצוא את התשובות לכל השאלות הללו", מסביר ר' אריה, "זקוקים לשני היבטים עיקריים של מודעות עצמית. הראשון – התיקון. לדעת מהו הפגם העיקרי

רבי נתן. אז איך זה שעדיין לא הצלחת להשלים את המשימה הזו?"

"פניו של הרב נח הרצינו מאוד והוא ביקש: 'עצור את האוטו'. הוא רצה שאקשיב היטב לדבריו. 'יצאנו מהמכונית, הוא הביט אל תוך עיניי ואמר: 'אתה צודק, אני נכשלתי. אבל אתה? אתה תצליח!'"

באותם רגעים הגדיר ר' אריה לעצמו את ייעודו בחיים: 'מציאת הדרך לפיתוח האישיות בדור שלנו' – והקדיש את חייו להגשים זאת.

מפתח לגן עדן

בשנת תשס"ו ביקשה קבוצת מחנכים מר' אריה לחלוק עימם את תוכנית עבודת המידות האישיות שלו באמצעות שיחת ועידה שבועית. הדגם הזה היה מוצלח, וכיום הוא מפעיל רשת ענפה של 'חבורות' טלפוניות במסגרת 'מכון האדם השלם' שהקים, דרכו הוא מסייע לאלפי יהודים – בכל הגילים, בכל מצבי החיים, מכל החוגים והמגזרים

ביותר מניו-ג'רזי", הוא מסביר). בעת לימודיו בארץ, הוא שמע על ישיבת 'אש התורה' ועד מהרה התחבר לדיונים הפילוסופיים סביב השעון שאפיינו את שנותיה הראשונות של הישיבה.

ר' אריה נכבש. הוא צלל עמוק אל תוך הלימוד והתחבר לפעילות הקירוב בחזית הקדמית, בעיר העתיקה בירושלים. בהמשך הוא עמד גם בראש הסמינרים של 'תגלית', פיתח תוכנית עבודת-מידות אישית ב'אש התורה' ושימש כעוזרו האישי של הגאון רבי נח ויינברג, תפקיד שדרכו זכה להזדמנות הנדירה להכיר את ראש הישיבה מקרוב. ידוע שרבי נח היה מעודד את תלמידיו ודוחף אותם להציב לעצמם יעדים גבוהים ולקחת על עצמם פרויקטים חדשים. האם עידודו הוא זה שתרתם להצלחת ה'חבורות' של ר' אריה? אנחנו מנסים לברר.

"בהחלט כן. פעם הסעתי את ר' נח ממקום למקום, והייתה לי החוצפה לשאול אותו: 'הגמרא אומרת שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. אין אדם שחפץ להציל את העם היהודי יותר ממך,

הוא מספר בחיך מלא הודיה לבורא, 'רקדתי בחתונת בתי'."

כמו נטע זר

ר' אריה ניבין לא היה תמיד חלק מהציבור החרדי. אביו, סם ניבין, בילה את שנות בחרותו בסדרת מפגשים רצופים משלו עם מלאך המוות: מפגשים זוועתיים עם ד"ר מנגלה ועם גבלס באושוויץ, בצעדת-מוות סדיסטית ולבסוף בבברגן-בלזן. בתום המלחמה עשה את דרכו לאמריקה, אולם לאורך הדרך שמירת היהדות שלו הלכה ונחלשה ור' אריה לא גדל בסביבה תורנית.

"הרגשתי כמו נטע זר בחיי הפרברים", מספר ר' אריה על שנות ילדותו בפירלנד, ניו-ג'רזי. "התעניינתי מאוד בפילוסופיה, ובגיל שלוש-עשרה הייתי קורא ספרים בני אלף עמודים. אהבתי לשוחח ולדון בנושאי הגות והשקפה."

בשנת תש"מ, בגיל 18, עזב ר' אריה את ביתו והגיע לביקור בארץ ("זו הייתה דרך היציאה הקלה

בהתהוותו. הם לא חשבו שהם יראו את אביהם צועד על גליו".

וזה עדיין לא הסוף.

הקב"ה הכין עבור ר' אריה ניסיון נוסף: מחלתו גרמה לפריקדיטיס, דלקת בקרום הלב. בשל הסיבוכים האחרים מהם סבל ר' אריה, מדובר היה במקרה קשה, שבו תיקון הנזק צריך להיעשות בניחות לב פתוח.

הרבי מפיטסבורג נכנס גם כעת לתמונה, ודרך הרב אלימלך פירר סידר שהמנתח הטוב ביותר בעולם ינתח אותו, בבית החולים הטוב ביותר בעולם, במינסוטה, ארה"ב.

"כל שנדרש ממני היה כמה מאות אלפי דולרים כדי לשלם על הניתוח", מספר ר' אריה, ונימת פליאה בקולו. "בתקופת מחלתי לא יכולתי למסור את ה'חבורות' שלי, ולא נותרה לנו פרוטה. קבוצת חברים מימי הישיבה לקחו על עצמם את העול לגייס את הסכום שמשל הציל את חיי לעולם אהיה אסיר תודה להם. הם אפילו ארגנו עבורי מטוס פרטי שהעביר אותי מהארץ לארה"ב."

במהלך שבע שעות הניתוח המורכב, היה הרבי מפיטסבורג שקוע בתפילתו, ותלמידי ה'חבורות' של ר' אריה מארגנים אמירת תהילים סביב השעון. הניתוח הוכתר בהצלחה.

ר' אריה, צפוד וחלש לאחר שישה חודשים של משברים רפואיים שרדפו זה את זה, חזר סוף סוף הביתה לקראת חג הפסח. "חודשיים לאחר מכן",

ר' אריה אכל את התפוז. "ביום שני בבוקר, פקחתי את עיניי וראיתי את האחות בחדר הטיפול נמרץ מסתובבת סביבי. 'חיסלנו אות!' היא צעקה. 'זה פשוט נס! חיסלנו את החיידק!' היא קראה. 'הוא נעלם לגמרי! הוא יצא מהמערכת שלך בלי להותיר עקבות! זה נס!'"

באישיות שלי, שבשביל לתקן אותו ירדתי לעולם. הגאון מווילנא וכל בעלי המוסר אומרים כולם את אותו הדבר: הדבר שהכי מוציא אותך משיווי משקלך, התחום בחיים שבו אתה מוצא את הקושי הכי גדול, החלק הכי מעוות באישיות שלך, שבו אתה תמיד נופל בעבודת השם – בדיוק זהו הדבר שאותו באת לתקן בעולם.

“ברור, ש'זה לעומת זה עשה האלוקים'. בדיוק כפי שיש לך תכונה שלילית מסוימת, יש לך גם כישורים ונטיות שבהם אתה מצטיין. הם אלו שמגדירים את הייעוד שלך, את 'השדה החיובי בחיים' שלך. במילים אחרות, במבט לאחור על כל החיים שלך עד היום, מה היו הרגעים הכי מאושרים שלך? מתי היית במיטבך, מחובר, קשור, זורם? מה ממש צועק לך 'לכך נוצרתי'? אלו השאלות שאותן צריך לחקור”.

כדי למצוא את התשובות האלה, מכיל ארגו הכלים של ר' אריה שיטה שהוא מכנה 'המפתח לגן-עדן' – הפיכת כל קושי וניסיון בחיים להזדמנות לצמיחה רוחנית.

“הכל תלוי בתודעה”, הוא אומר. “למשל, אמה שיודעת שהשעה חמש אחר הצהריים היא השעה הלחוצה שלה עם הילדים, צריכה לקבוע לעצמה את עשר הדקות שלפני השעה הזו, כדי לחשוב ולנסות לצפות מהם הדברים שעלולים להשתבש. היא צריכה לשאול את עצמה: איפה אני נתקעת – בבישול, בהגשת האוכל או בניקיון המטבח אחרי הארוחה?”

“אני מלמד חרדים מלידה מבורו-פארק את כתבי האריז”ל, הגאון מווילנא והרבי מסלונים, והם אומרים: 'אף פעם לא שמענו את הדברים האלה. לא ידענו!' לימדתי את החומר הזה לאחרונה לקבוצת מחנכים בירושלים והחדר נדלק כאילו מישהו הרים שם מתג חשמלי”

“בעזרת מודעות פעילה יותר, אתה מוכן נפשית ולא נסחף לתגובות אימפולסיביות בעקבות הקושי. התכנון הזה מחזק את המערכת החיסונית שלך, כך שאתה יכול למנוע אחוז ניכר מהקשיים בהתהוותם. גם הבלתי-צפוי הופך להיות צפוי, כי הייעוד החיובי והתיקון המתאגר שלך מועלים אל התודעה שלך. החיים תמיד יהיו מלאים בעליות ובמורדות, אבל את הקצוות החדים והכואבים אתה יכול לעגל ולהחליק”.

עולמות של עונג

לאנשים יש הרבה תלונות על החיים שלהם, אומר ר' אריה, כי הם לא מבינים את הפרדיגמה. “אם אתה קם באמצע הלילה להרגיע את התינוק הבוכה, ויש לך יום עבודה מלא למחרת, או אם יש לך מתבגר לא קל בבית, אתה צריך להגדיר את המציאות מחדש ולומר: זה הדבר החשוב ביותר שאני צריך לעשות כרגע”.

“הקב”ה רוצה שנחווה את העונג הכי גדול שיכול להיות, הוא אומר, “לכן הוא ברא עולם עם קשיים וניסיונות. כך אנחנו מרוויחים את העונג שלנו – כשאנו בוחרים מתוך בחירה חופשית, ופונים אליו לעזרה. כשאנו בוחרים, אנחנו עולים בדרגה, מתחברים עמוק יותר על הקב”ה וחווים עונג עצום. זהו המעגל הקבוע שחוזר על עצמו.

“הבנת ההשתלשלות הזו היא ההגדרה לבגרות רוחנית. זה משנה את הכל”.

אחד הכלים של ר' אריה הוא החיבור ללוח השנה היהודי – שאיבת כוחות מיוחדים מכל יום ויום, מכל עונת שנה ומכל חג ומועד.

“הזמנים העיקריים לצאת בהם עם 'תוכנית חיים' הם חודש אלול, לקראת ראש השנה, וכן החודשים שבט וניסן, שגם אותם מגדירה התורה כראשי שנה. אנו מכירים את הפסוק בדברים 'כי האדם עץ השדה'. בעל ה'שם משמאל' מסביר, שחודש שבט הוא זמן של חיבור, כשעולה השרף באילנות והפוטנציאל השנתי מתחיל להתממש. לגבי חודש ניסן, כותב בעל ה'לשם' שע”ב הימים בין כ”ה באדר לבין חג השבועות הם תקופה של צמיחה ולבלוב לאין שיעור.

משפחת הנשמות

משתתפים מספרים שה'חברות' שלהם יצרו עבורם מעין מסגרת קהילתית, עם קשרי ידידות לכל החיים, והם משתפים אלו את אלו בשמחותיהם ובמכאוביהם לאורך שנים ארוכות.

ר' אריה טוען שהדור שלנו חווה מהפכה טכנולוגית, פוליטית וחברתית, ומציין את ההבדל הגדול בין אנשים שעברו את גיל הארבעים ואלו הצעירים יותר.

“הטכנולוגיה הפכה את לימוד התורה לנגיש יותר. זוהי התפתחות חיובית, אבל השפעתה הכללית של הטכנולוגיה על הרוחניות שלנו לא הייתה טובה. הכל הפך למואץ יותר ומצפים מהאדם להיות דרוך כל הזמן. חיים בקצב מהיר יותר הם לא דווקא יותר מלאים במשמעות, שמחה או יצירתיות. איבדנו את היכולת לחוות שלוה ולעצור כדי להריח את הפרחים. בסופו של דבר, חכמה ודעת חשובים הרבה יותר מקצב מהיר”. במסגרת הכנת הכתבה הזו, הזמין אותי ר' אריה להגדיר את הייעוד שלי באמצעות אחת הסדנאות החיות שלו. התיאור היה נשמע מרתק – והמציאות עלתה על כל הציפיות. תוך דקות ספורות הצליח ר' אריה לגעת בשורש הייעוד הייחודי שלי בחיים. התחושה הייתה כמו יציאה לחירות.

ר' אריה מסביר מדוע התהליך הזה קריטי כל כך: “יכול יהודי לעבוד את השם כל חייו ואפילו לפעול גדולות ונצורות, בלי שימלא את הייעוד שלשמו הוא נוצר. ניתן להמשיל זאת למעין עבודה זרה – עבודת השם שהיא זרה למהות הפנימית שלך.

“כשאנו מבררים לעצמנו את השליחות שלנו בעולם, אין קרבן שגדול מדי עבורנו. ככל שאנחנו ברורים יותר עם עצמנו, כך נהיה מועדים פחות לסטות או להסיח את הדעת מהתפקיד שלנו. אנו מתמלאים בכוחות להשקיע כל מאמץ כדי למלא את הייעוד האישי שלנו.

“הרבי מסלונים אומר, שמי שחסרה לו הבהירות לגבי ייעוד חייו, הוא כמי שתועה בחושך ללא פנס. אם אתה לא יודע לאן אתה רוצה להגיע, אתה מחמיץ את כל מהות חיידך”.

מכיוון שהזמן שלנו עומד להסתיים, אני שואל שאלה אחרונה: כעת, ארבע שנים מאז עמד על סיפם של שערי מוות, מה היו השלכותיו של המאורע הזה לטווח הרחוק?

“ברמה הפיזית, ברוך השם הגוף שלי החלים לגמרי, למרות שאני בהחלט מרגיש לפעמים חלש ושבירי. ברמה הרוחנית, זו הייתה חוויה מעצימה ביותר. אני לא רואה את העולם דרך אותן עיניים. יש לי מעט מאוד סבלנות לשטויות והבלים.

“המשנה אומרת: 'שוב יום אחד לפני מיתתך'. חז”ל מבארים זאת, משום שאין אדם יודע את יום מותו – הוא מוכרח לעשות תשובה מדי יום. המשנה הזו מהדהדת באוזניי מדי יום ביומו. אם אני נדבק בשפעת, אני יודע שהיא יכולה לחסל אותי ברגע.

“השליחות שלי היא להעצים אנשים”, מסכם ר' אריה. “אני מלמד חרדים מלידה מבורו-פארק את כתבי האריז”ל, הגאון מווילנא והרבי מסלונים, והם אומרים: 'אף פעם לא שמענו את הדברים האלה. לא ידענו!' לימדתי את החומר הזה לאחרונה לקבוצת מחנכים בירושלים והחדר נדלק כאילו מישהו הרים שם מתג חשמלי”.

